

سیاست‌های دولت سیزدهم در اشتغال بانوان بررسی شد

حمایت در راستای توانمندسازی زنان سرپرست خانوار

گزارش

«اشتغال» به عنوان یکی از مسائل اساسی در طول دهه‌های گذشته در کشور مورد توجه سیاست‌گذاران و اقشار مختلف جامعه بوده؛ به طوری که در دولت‌های مختلف پایه‌گذاری بسیاری از تصمیم‌سازی‌ها در حوزه ارتقاء سطح رفاه مردم بر مبنای هدف‌گذاری‌های بلندمدت حوزه اشتغال بوده است. حال با نگاهی به داده‌های آماری بخش اشتغال، نرخ پایین میزان اشتغال زنان نسبت به مردان و در نقطه مقابل آن، نرخ بالای بیکاری بانوان در مقایسه با جمعیت مردان، وضعیت غیر مطلوب نیمی از جمعیت توانمند کشور در بخش اشتغال کاملاً آشکار است. با توجه به اینکه بخشی از بانوان جامعه را زنان سرپرست خانوار تشکیل می‌دهند، در این شماره سیاست‌های اشتغال مربوط به این بخش از جامعه و حمایت‌های تسهیلاتی در راستای توانمندسازی این بخش از جامعه را بررسی می‌کنیم.

یادداشت

ناصر جمینی

کارشناس بازار کار

هزینه مقاومت در برابر تغییرات حوزه اشتغال

در دهه‌های اخیر شاهد تحولات شرایط شغلی و شکل‌گیری اشتغال بر مبنای شغل‌های جدید را در جهان بوده‌ایم و امکان مقاومت و ایستادگی در برابر تغییر وضعیت بازار کار برای کشورها وجود ندارد. در حقیقت ایستادگی و مقاومت در برابر تغییرات جدید بازار کار علاوه بر از دست دادن فرصت‌های استفاده از شرایط روز بازار کار، هزینه‌های هنگفتی به بخش تولید وارد خواهد کرد.

باید به این نکته توجه داشت که بخش قابل توجهی از صنعت مورد بهره‌برداری در کشور از نظر فناوری و روش‌های مبتنی بر تولید به چند دهه قبل بازمی‌گردد و این شرایط منجر به کاهش بهره‌وری تولید شده است. مرغوب نبودن کالاها و خدمات تولیدی، مصرف بالای حامل‌های انرژی در راستای استفاده در چرخه تولید که محصول صنعت غیر توسعه یافته، نشان از مقاومت در برابر تغییرات به‌روز در حوزه ورود به شرایط جدید بازار کار، تولید و اشتغال است که هزینه‌های هنگفتی برای جامعه را موجب می‌شود.

شرایط ایجاد شده به دنبال شیوع همه‌گیری کرونا باید تجربه خوبی در اختیار مسئولان قرار می‌داد که در واقع شغل‌های ایجاد شده بر بستر شرایط جدید در راستای بهره‌مندی از فناوری و زمینه دور کاری با استفاده از امکانات اینترنتی و امکان بهره‌مندی از این شرایط در ارتقاء بهره‌وری و کاهش هزینه‌های تولید را شامل شده است. شاید اگر پیش از شرایط کرونایی امکان بهره‌مندی از بسترهای اینترنتی برای ارتقاء و رونق تولید و همچنین ایجاد شغل‌های جدید مطرح می‌شد، کمتر افرادی خواستار ایجاد این تغییرات در حوزه بازار کار بودند، اما با وجود این تجربه می‌توان با استفاده از گستره امکانات اینترنتی، زمینه اشتغال گسترده و توسعه شغل‌های جدید را در هدف‌گذاری‌ها مورد توجه قرار داد.

در این زمینه بهتر است پیش از اعمال تغییرات در بازار کار به واسطه شرایط ایجاد شده در این حوزه در مناسبات جهانی با اعمال سیاست‌ها و هدف‌گذاری‌های مبتنی بر واقعیات روز حوزه اشتغال و تولید، زمینه پذیرش شغل‌های تازه در بازار کار کشور را بررسی و بستر توسعه اشتغال و تولید در این ارتباط را به وجود آوریم.

می‌توان گفت بخش قابل توجهی از بسترسازی برای ایجاد تغییرات و پذیرش تحولات بازار کار و آمادگی ذهنی و تفکری برای ورود به بازار کار با ویژگی‌های تازه و البته مهارت‌آموزی مبتنی بر شغل‌های جدید باید در قالب نظام آموزشی کشور و برنامه‌ریزان حوزه آموزش‌های مهارتی اجرایی شود. باید شغل‌های تازه شکل گرفته در بازار کار جهانی را که به واسطه شرایط بازار کار کشور ما امکان ورود به این بازار دارند، مورد شناسایی قرار داد؛ حتی باید امکان ایجاد تغییرات در شغل‌های موجود و هماهنگی آنها با شرایط روز و نیازهای بازار کار مورد بررسی قرار گیرد تا امکان کاهش هزینه افزایش بهره‌وری و جذب نیروی کار را داشته باشند.

معیشت خانواده به عنوان یکی از مسائل اصلی و دغدغه برای آنها مطرح است.

آسیب‌های اجتماعی در کمین زنان سرپرست خانوار

به طور طبیعی موضوع اشتغال برای زنان سرپرست خانوار به اصلی‌ترین مسئله برای آنها تبدیل شده و در صورت نبود فرصت‌های شغلی برای این بخش از جامعه، آسیب‌های مختلفی در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی؛ حتی زندگی خانوادگی نیز تهدیدکننده خانواده آنها خواهد بود. با توجه به اینکه زنان سرپرست خانوار از اقشار آسیب‌پذیری هستند که عدم توجه به آنها موجب آسیب‌های جبران‌ناپذیری می‌شود، باید این نکته را مدنظر داشت که آسیب‌پذیری زنان در برابر فقر تنها با حمایت‌های اجتماعی قابل تغییر نیست و اقداماتی مانند تضمین دسترسی زنان به منابع، تسهیلات آسان، عدالت و رفع محدودیت فعالیت‌های آنان نیز بسیاری اثرگذار است. در این راستا، نظام‌های حمایت اجتماعی باید به گونه‌ای تدوین شوند که حمایت کافی از زنان سرپرست خانوار را داشته باشد که بازترین شیوه حمایت در خصوص این بخش از جامعه توانمندسازی آنها از لحاظ مالی و ایجاد فرصت‌های شغلی متناسب با شرایط زندگی آنها است.

تسهیلات آسان برای توانمندسازی زنان سرپرست خانوار

دولت سیزدهم از زمان تصدی امور اجرایی در کشور در قالب سیاست‌های مختلف علاوه بر اعلام برنامه‌های حمایتی از تولید و اشتغال، توجه به حوزه زنان و اشتغال آنها و همچنین سرمایه‌گذاری در خصوص بهره‌مندی از ظرفیت‌های مشاغل خانگی و توانمندی زنان سرپرست خانوار در این بخش را مورد توجه و تأکید قرار داده است. بر اساس اعلام معاونت امور زنان و خانواده ریاست جمهوری، دولت در راستای حمایت از مسأله اشتغال زنان و پرداخت تسهیلات آسان به زنان سرپرست خانوار تأسیس صندوقی را در دستور کار دارد. همچنین جهت تسهیل شرایط ضمانت پرداخت تسهیلات به این بخش از جامعه که در دهک‌های درآمدی یک تا پنج قرار دارند، طرح تشکیل «صندوق ضمانت تسهیلات لازم‌الحامیه زنان سرپرست خانوار» به دولت ارائه شد. به موجب این طرح، وزارتخانه‌ها، دستگاه‌ها و سازمان‌های ذی‌ربط موظفند به منظور ارائه خدمات حمایتی به زنان سرپرست خانوار نیازمند دریافت تسهیلات قرض‌الحسنه تا سقف ۵۰۰ میلیون ریال از بانک‌های عامل، نسبت به تشکیل صندوق ضمانت تسهیلات زنان سرپرست خانوار لازم‌الحامیه که در دهک‌های درآمدی یک تا پنج قرار دارند، اقدام کنند.

اختصاص تسهیلات کارآفرینی برای زنان سرپرست خانوار

«انسیه خزعلی» معاون رییس‌جمهور در امور زنان و خانواده با بیان اینکه ۵۰ میلیارد تومان تسهیلات برای

زنان سرپرست خانوار در نظر گرفته شده، می‌گوید: «مقرر شده این تسهیلات به افراد واجد شرایط برای انجام کارآفرینی در زمینه‌های مختلف صنعتی و کشاورزی و غیره توسط بانک‌ها در اختیار زنان سرپرست خانوار قرار گیرد.» معاون امور زنان و خانواده ریاست جمهوری در جریان امضای تفاهنامه همکاری با بانک رفاه کارگران و صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون با اشاره به تشکیل این صندوق با تصویب در جلسه ستاد ملی زن و خانواده گفت: «تشکیل این صندوق می‌تواند منجر به ایجاد اشتغال برای این بانوان شود و در آینده مشکلی برای ضمانت تسهیلات خود و فراهم شدن فرصت شغلی نداشته باشند.»

خزعلی تصریح کرد: «زنان سرپرست خانوار از آسیب‌پذیرترین اقشار هستند و در بسیاری از سفرهای استانی شاهدیم که این زنان به دلیل نداشتن ضامن و پشتوانه‌های مالی از تسهیلات مرتبط با زنان سرپرست خانوار محروم هستند و یا مجبور می‌شوند در برخی موارد با مراجعه به افرادی که شایسته نیستند این ضمانت را فراهم کنند.»

اعتبار ۶۰ میلیارد تومانی در تسهیل ضمانت وام

معاون امور تعاون وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در گفت‌وگو با آتی‌نو با اشاره به بسترسازی ضمانت دریافت تسهیلات وام برای زنان سرپرست خانوار گفت: «زنان سرپرست خانوار برای دریافت تسهیلات مرتبط با توانمندسازی و اشتغال در سال‌های گذشته با چالش‌ها و مشکلاتی در خصوص ضمانت دریافت تسهیلات مواجه بودند که دریافت وام برای ایجاد اشتغال و کارآفرینی را برای این بخش از جامعه با مشکل مواجه می‌کرد.» مهدی مسکنی همچنین با بیان اینکه «صندوق ضمانت» در سال ۱۳۹۱ برای تسهیل شرایط ضمانت دریافت وام تأسیس شده، اظهار داشت: «با استفاده از بسترهای شکل گرفته در راستای ارائه خدمات در این صندوق، مبلغ ۵۰ میلیارد تومان برای تسهیل شرایط ضمانت دریافت تسهیلات حوزه اشتغال زنان سرپرست خانوار در راستای توانمندسازی آنها تخصیص داده شده است.» معاون وزیر کار در ادامه اضافه کرد: «همچنین مبلغ ۱۰ میلیارد تومان نیز برای ضمانت دریافت تسهیلات زنان سرپرست خانوار اختصاص داده شد که به صورت خود معرف برای وام‌های حوزه اشتغال مراجعه می‌کنند که از این طریق امکان حل مسأله ضمانت آنها جهت دریافت تسهیلات برقرار خواهد شد.» وی خاطر نشان کرد: «با توجه به مبلغ ۵۰ و ۱۰ میلیارد تومانی در حوزه ضمانت دریافت تسهیلات کارآفرینی و اشتغال برای زنان سرپرست خانوار، در مجموع مبلغ ۶۰ میلیارد تومان برای تسهیل ضمانت دریافت تسهیلات این بخش از جامعه زنان در سال ۱۴۰۱ اختصاص داده شده است.»

توجه دولت به جامعه زنان در حوزه رفاه اجتماعی و اشتغال

معاون امور تعاون وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی همچنین در ادامه افزود: «در حوزه رفاه اجتماعی و مقوله اشتغال، توجه به جامعه زنان سرپرست خانوار بسیار اهمیت دارد.» مسکنی با اشاره به مشکلات تأمین وثیقه و یافت وام از سوی زنان سرپرست خانوار افزود: «با تأمین اعتبار اولیه توسط بانک رفاه و پشتوانه صندوق ضمانت توسعه تعاون، دغدغه بخشی از زنان سرپرست خانوار را برای دریافت تسهیلات اشتغال‌زایی رفع می‌کنیم.» وی با تأکید بر لزوم تسهیل روند رشد تولید و کارآفرینی در کشور گفت: «هتمام ویژه‌ای را از سوی معاونت امور زنان ریاست جمهوری برای اجرای تفاهنامه همکاری بانک رفاه کارگران، صندوق ضمانت سرمایه‌گذاری تعاون و معاونت ریاست جمهوری در امور زنان و خانواده با هدف اجرای مصوبه ستاد ملی زن و خانواده با موضوع تسهیل ضمانت وام اشتغال‌زایی زنان سرپرست خانوار شاهد بودیم که لازم به قدردانی است.» معاون وزیر کار در ادامه با تأکید بر اینکه اجرای این طرح مدلی موفق و قابل ارائه در سطح بین‌الملل است، اظهار داشت: «حوزه رفاه اجتماعی و توجه به نظام جمهوری اسلامی به خانوارهای آسیب‌دیده در دولت سیزدهم شاهد تحول و پویایی بوده است.»

ضرورت فرصت‌سازی برای زنان سرپرست خانوار

یک کارشناس حوزه کار با توجه به سهم پایین زنان از بازار اشتغال کشور، دلایل مختلف، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی را موجب ایجاد شرایط نامتعادل عرضه و تقاضای بازار کار و عدم توازن سهم‌پذیری جنسیتی در کشور عنوان کرد. ناصر جمینی به آتی‌نو گفت: «موضوعات فرهنگی حوزه کار در میزان سهم‌پذیری جنسیتی بین مردان و زنان در همه کشورهای جهان تأثیرگذار است. در کشور ما نیز شرایط ایجاد شده تاریخی و فرهنگی یکی از دلایل نبود تعادل در این موضوع است.» وی با اشاره به مسأله بیکاری به عنوان یک چالش اجتماعی برای مردان و زنان، وضعیت ناشی از نبود فرصت‌های شغلی کافی و مناسب برای افراد را بستری برای آسیب رساندن به جویندگان کار دانست و اظهار داشت: «در وضعیت ایجاد شده، برقراری و حفظ توازن کاری و اشتغال بین زنان و مردان برای سیاست‌گذاران حوزه اشتغال کار دشواری است.» وی افزود: «بانوانی که بخش بزرگی از افراد دانش‌آموخته دانشگاهی کشور را شامل می‌شوند و در بسیاری از زمینه‌های اجرایی موفق عمل کرده‌اند، توانایی انجام کارهایی که توسط مردان انجام می‌شود را دارند و با توجه به این قابلیت‌ها، باید بستری ایجاد شود که با برداشتن نگاه جنسیتی در اشتغال، مردان و زنان به یک نسبت امکان و فرصت اشتغال را داشته باشند.»

چمنی در ادامه عنوان کرد: «یکی دیگر از مسائلی که باعث کاهش سهم زنان از بازار کار در ایران شده، میزان بالای نیروی کار در کشور و نبود تناسب بین عرضه و تقاضا در این بازار است و در این شرایط است که کارفرمایان با قدرت انتخاب بیشتر و با اهداف و تفکر مشخص و دلالی که موجب این وضعیت شده، مردان را برای اشتغال انتخاب می‌کنند.»

وی گفت: «اگر نگاهی به شرایط بسیاری از کشورها در سیاست‌گذاری حوزه اشتغال داشته و شرایط توسعه در این مناطق را بررسی کنیم، می‌بینیم که زمینه‌سازی در استفاده از توانایی‌های زنان در اشتغال و بهره‌مندی از این ویژگی در مسیر توسعه می‌تواند بخش قابل توجهی از نیازهای حوزه‌های اقتصادی و تولیدی را برطرف کند و ایجاد شرایطی برای بهره‌مندی از این قابلیت‌ها در کشور ما نیز ضروری به نظر می‌رسد.»

زنان سرپرست خانوار، کارآفرینان بالقوه بازار کار

نگاهی به توانمندی و انگیزه جامعه زنان برای حضور در بخش‌های مولد بازار کار و اقبال بالای آنها به تحصیلات دانشگاهی و جمعیت گسترده دانش‌آموخته این بخش از نیروی کار جوی جوان، ایجاد بسترهای فرهنگی، اجتماعی و سیاست‌گذاری را در راستای گستره فعالیت زنان در جامعه کار و تولید ضرورت می‌بخشد. در کنار توانمندی و قابلیت حضور فعالانه زنان در جامعه، بخشی از جمعیت بانوان تحت عنوان زنان سرپرست خانوار که در سال‌های گذشته به دلایل گوناگون رشد آماری را تجربه کرده‌اند با دارا بودن ظرفیت‌های مختلف و ضرورت توجه به آنها در راستای کنترل آسیب‌های اجتماعی، اهمیت هدف‌گذاری، ایجاد فرصت‌های اشتغال و حمایت از آنها در قالب تسهیلات و بسترهای کارآفرینی در چارچوب سیاست‌گذاری دولت و بخش خصوصی دیده می‌شود.

مشاغل خانگی بستر اشتغال زنان سرپرست خانوار

«مشاغل خانگی» کارهای عمدتاً خانواده‌محور هستند که در کشورهای توسعه‌یافته این دسته از مشاغل سهم قابل توجهی از بازار کار را در اختیار دارند و ۲۳ درصد اشتغال را شامل می‌شوند. در کشور ما نیز به دلایل مختلف از جمله تنوع جغرافیایی، قومیتی، فرهنگی و تخصصی نیروی کار ظرفیت‌های گسترده‌ای برای توسعه مشاغل خانگی وجود دارد که بخش قابل توجهی از این ظرفیت در قالب فعالیت نیروی کار زنان دیده می‌شود و از این بستر در راستای اشتغال آفرینی برای حضور زنان سرپرست خانوار در بازار کار و توانمندی آنها می‌توان بهره برد...